

Verdensmesterskabet i social mobilitet?

INDLÆG

23.01.2020

Af seniorforsker Rasmus Landersø og forskningschef Jan Rose Skaksen
ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed

Danmark har stadig store udfordringer med den sociale mobilitet. Ganske vist har World Economic Forum i en rapport[1] rangeret 82 lande efter deres "evne til at fremme social mobilitet". Rapportens konklusion er beskrevet i bl.a. Berlingske den 20/1, og Danmark ligger nr. 1 på ranglisten skarpt forfulgt af de øvrige nordiske lande.

Men inden præmieoverrækkelsen er det dog vigtigt at beskrive, hvad der er blevet målt. For rapporten undersøger ikke den egentlige sociale mobilitet (med en enkelt undtagelse, som bliver beskrevet nedenfor) – rapporten bruger i stedet ca. 50 indikatorer for adgang til serviceydelser (i alt fra dagtilbud, uddannelse, behandling i sundhedsvæsenet til internetadgang), arbejdsmarkedsindikatorer (andelen af lavtlønsjobs, ulighed i lønindkomst, ledighed, fagforeningsdeltagelse), og det sociale sikkerhedsnet (offentligt forbrug på det sociale område, størrelse af kontanthjælpsydelse) og derudover faktorer som fx korruption. Alle disse indikatorer samles i en score – og det er hér Danmark ligger nr. 1.

Disse faktorer, som World Economic Forum mener kan være med til at fordre social mobilitet og mindske ulighed, lader i store træk til at være ensbetydende med, "hvor udbygget en velfærdsstat hvert enkelt land har". At Danmark – og de nordiske lande generelt – ligger i toppen her, kan få være uenige i.

Men et er input i form af formel adgang til serviceydelser i eksempelvis uddannelsessektoren eller sundhedsvæsenet – noget andet er, hvordan det påvirker faktisk fuldført uddannelse og helbred.

Der er allerede tidligt i livet markante forskelle i børns karakteristika, evner og færdigheder på tværs af deres baggrund i Danmark såvel som i andre lande. Dette skyldes, at formel lige adgang ikke kan udviske alle de sociale skel, der opstår i hjemmet. Alle forældre ønsker deres børn det bedste, men der er forskel på forældres formåen til at give deres børn dette. Den bagage, vi får med hjemmefra, betyder meget for, hvordan det vil gå gennem livet.

Så selvom det danske velfærdssamfund har skabt lige adgang til mange grundlæggende ydelser, viser resultaterne af vores (og andre) undersøgelser[2], at der stadig eksisterer store forskelle i livsvilkår og livsforløb alt efter, hvilken social baggrund man er født med. Både når det kommer til faglige færdigheder i skolen, samlet uddannelse og indkomst som voksen.

Og her kommer vi til det andet punkt, hvor Danmark også ligger nr. 1 i rapporten fra World Economic Forum: Indkomstmobilitet, dvs. i hvor stor en udstrækning ens indkomst i dag afhænger af ens forældres indkomst. Får børn med lavindkomstforældre også selv en lav indkomst mens børn med forældre, der havde en høj indkomst, selv havner i toppen?

Og her kommer velfærdsstaten og sikkerhedsnettet ind igen. Hvis vi eksempelvis ser på Gini-koefficienten – et mål for indkomstuligheden – er den 13% højere i USA end i Danmark, når vi fokuserer på markedsindkomst (altså den indkomst der kommer fra indtjening) men 50% højere når vi fokuserer på disponibel indkomst (dvs. indkomst efter overførsler og skatter).

På samme måde er indkomstmobiliteten i Danmark inden omfordeling markant tættere på indkomstmobiliteten i USA end efter filtret for omfordeling. Her er mobiliteten markant højere i Danmark end i de fleste andre lande i verden. Dette var et af resultaterne af en undersøgelse[3], vi lavede for fire år siden i samarbejde med nobelprisvinder James Heckman.

Men er der udfordringer i Danmark eller er vi verdensmestre? Svaret afhænger af hvad målet er. Er målet at alle er sikret en høj levestandard, så ligger Danmark helt i toppen. Uden tvivl. Handler det derimod om de bagvedliggende forskelle, om den enkelte persons mulighed for at forme sit eget liv hvad end vi taler om indkomst, uddannelse, helbred, kriminalitet osv., så er tendensen klar. Jo stærkere baggrund, desto bedre muligheder i livet - også i Danmark.

[1] http://www3.weforum.org/docs/Global_Social_Mobility_Report.pdf

[2] <https://www.rockwoolfonden.dk/publikation/paa-vaesentlige-omraader-brydes-social-arv-ikke-mere-i-danmark-end-i-usa/>

[3] https://rockwoolfonden.s3.eu-central-1.amazonaws.com/wp-content/uploads/2022/07/STUDY-P-Scandinavian_Fantasy_samt-appendix-WEB.pdf?download=true

Denne kommentar blev bragt i en forkortet udgave som kommentar i Berlingske den 23. januar 2020.

ROCKWOOL Fondens kommentarer har ikke været underlagt peer review.